

ش ۲۵۹ - منظر ضلع جنوبی و مدخل قلعه اردخواست - مربوط به صفحه ۱
 و صفحه ۳۰ (عکس آقای عرب‌الله حاسی)

Fig 259 - Yazd-Khast (v. figs 1 et 2), côté sud et l'entrée de bourg fortifié.

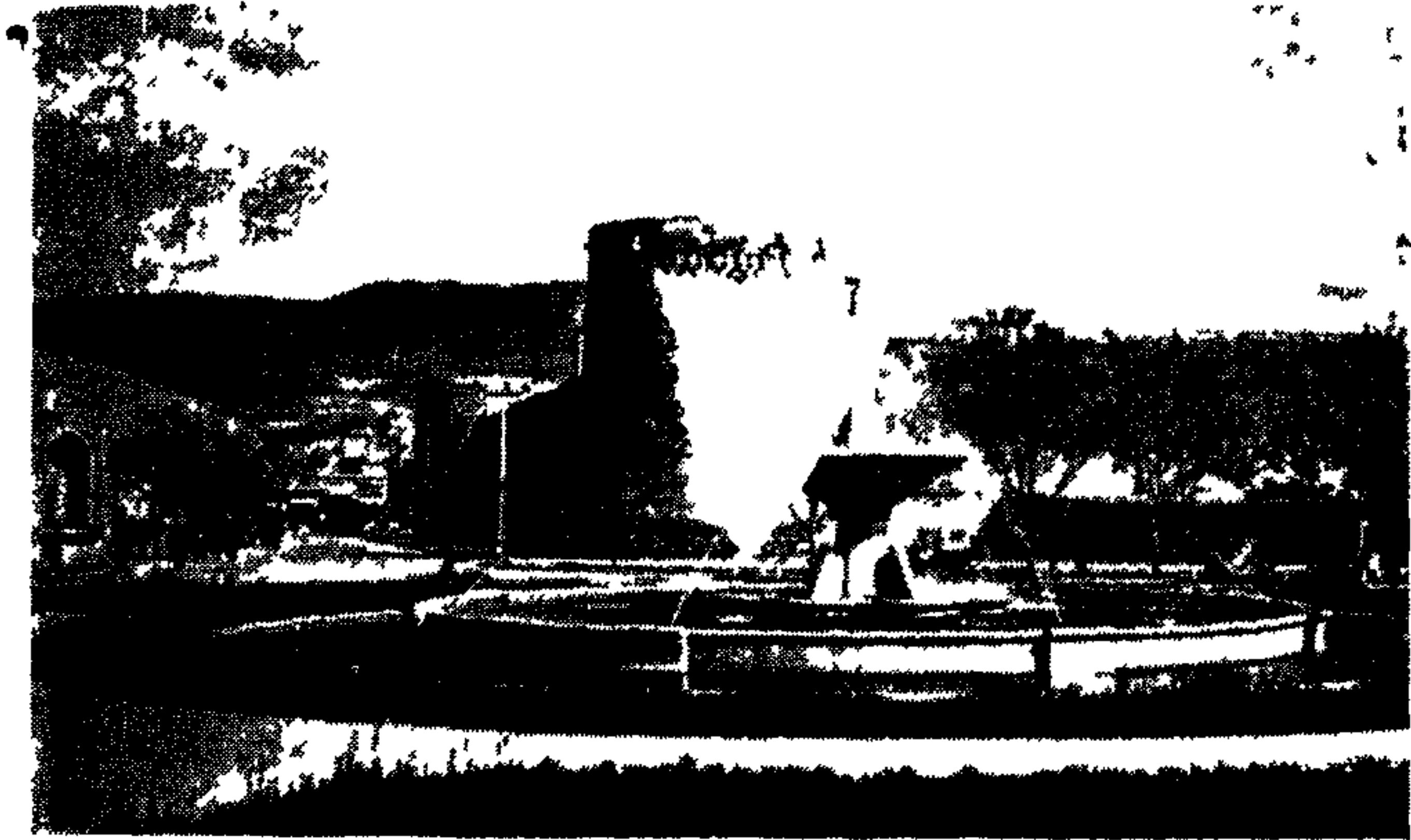
Fig 259 - The southern side and the entrance of the fortified borough of Yazd-Khast (see figs 1 & 2)

س ۲۶۰ - آثار عهد هخامنشی در ویرانه های شهر اسخر (محب طاووس)
مربوط به صفحات ۲۱ و ۴۳ (عکس از سمسار شهید امام الله جهانبانی)

Fig 260 - Istakhr (Takhti-Tavous), vestiges Achéménides

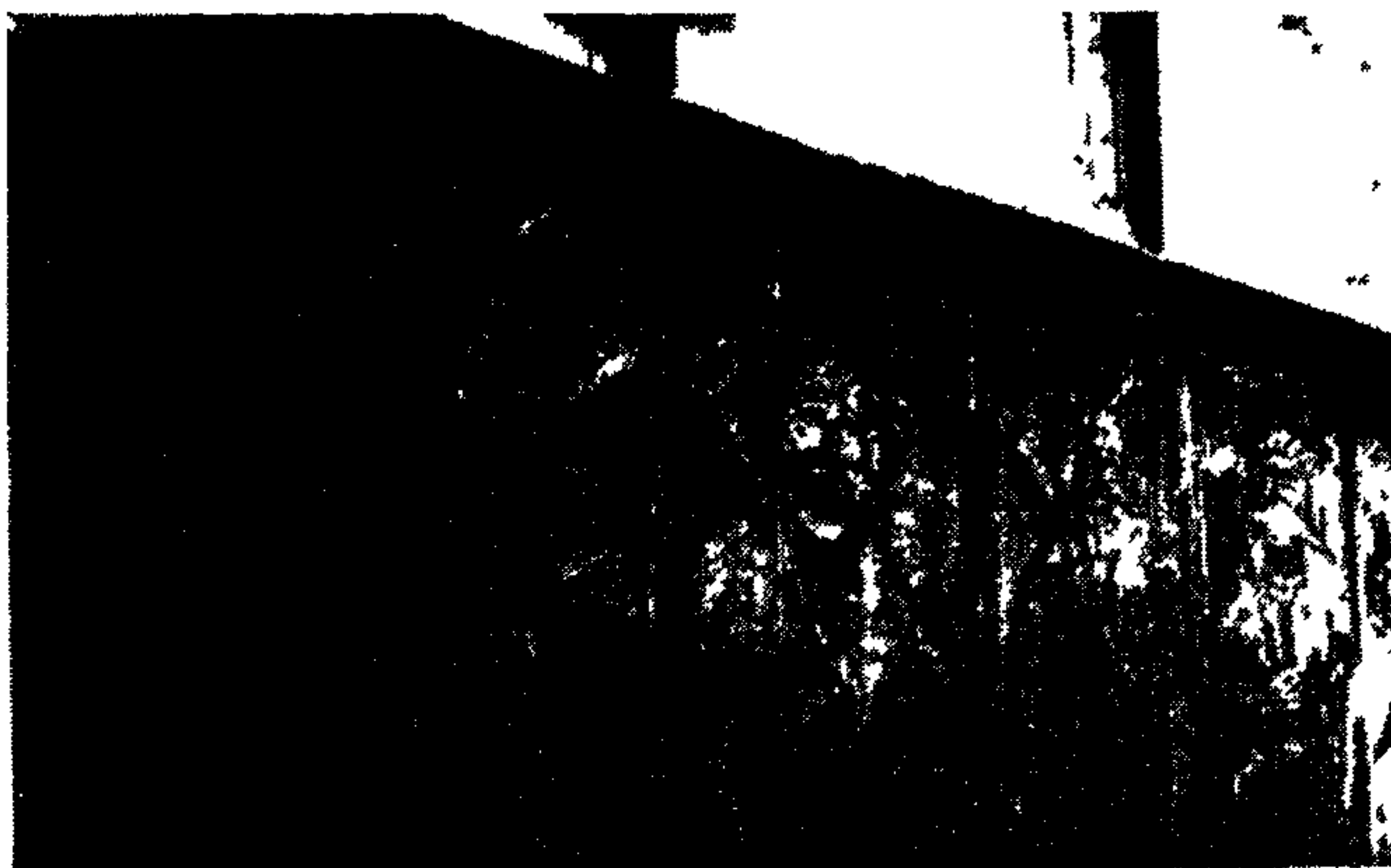
Fig 260 - The Achaemenian vestiges at Istakhr (Takhti-Tavous)

س ۲۶۱ - گوشه جنوب غربی ارگ کریمخانیه در شیراز - مربوط به صفحات ۵۸
و ۴۳

Fig 261 - Shiraz com sud ouest de Arg (v fig 113)

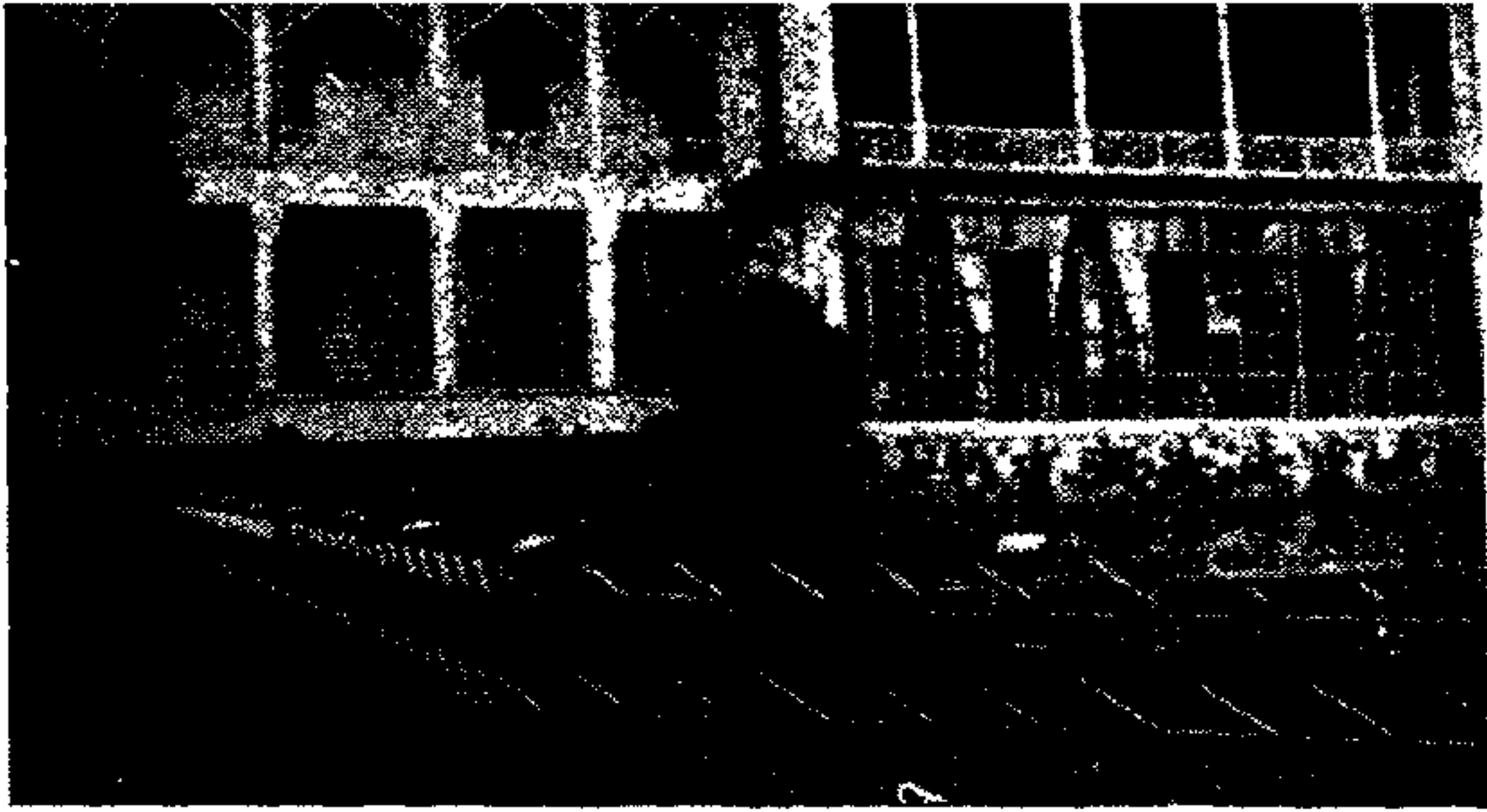
Fig 261 - The south-western corner of Arg at Shiraz (see fig 113)

س ۲۶۲ و ۲۶۳ - نفوس برجسته متعلق به کاج آئینه ناکاج حورشند در کنار باغ
موره نارس سرار - مربوط به صفحات ۵۹ و ۴۳۰

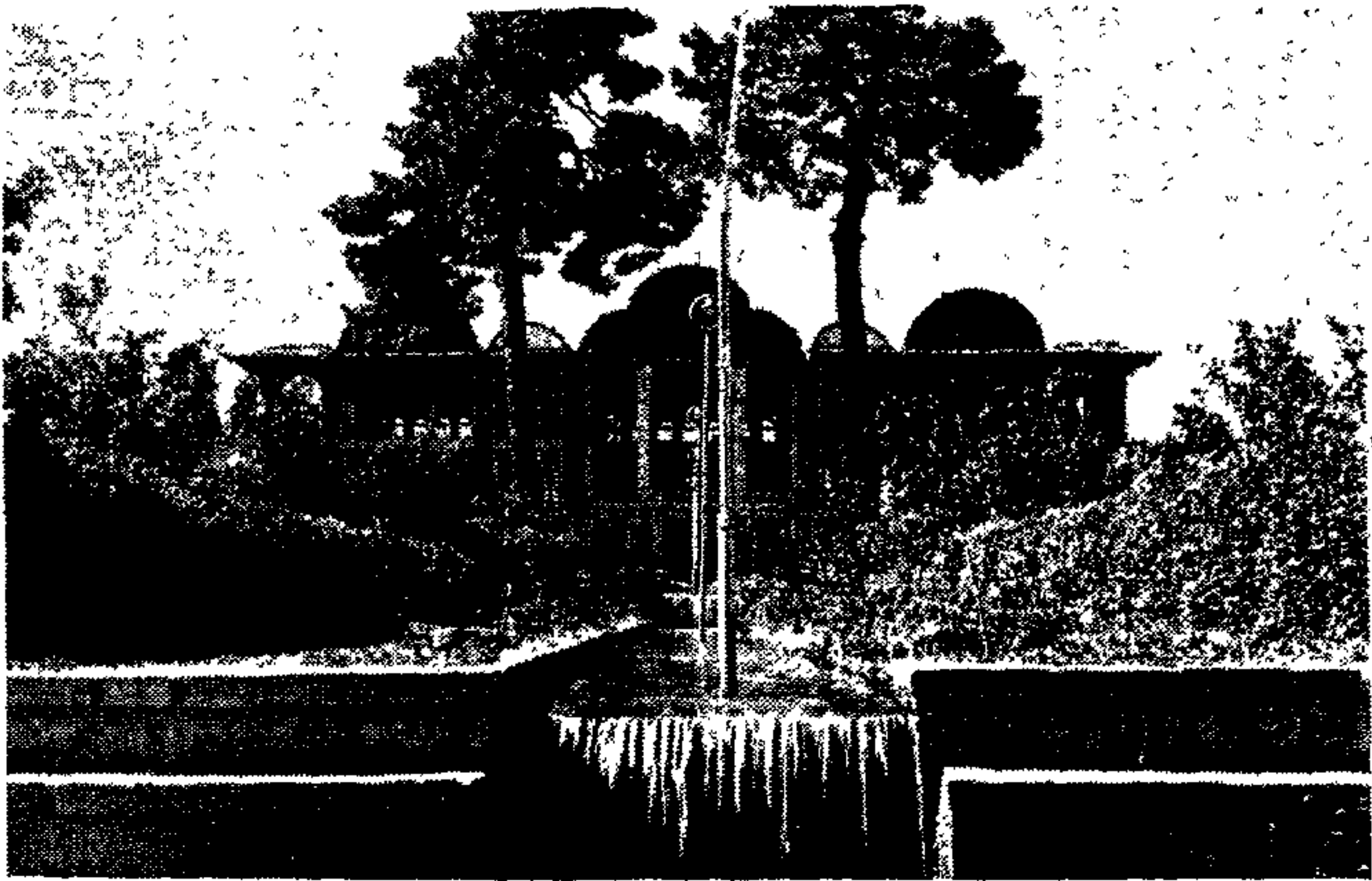
Figs 262 et 263 - Shiraz - bas-reliefs du début de 19 ème siècle
exposés au bord du jardin du Musée

Figs 262 & 263 - Reliefs of the beginning of 19 th cent exposed
at the border of Museum's garden in Shiraz

ش ۲۶۴ - وضع کنونی ساختمان قدیمی مهمتخانه پارک سعدی شیراز - مربوط به صفحات ۷۵ و ۴۳۰ (عکس از تیمسار سپهبد امان‌الله جهانبانی)

Fig 264 - Shiraz, vieux pavillon du Park Saadi, 19 ème siècle,
Fig 264 - The old pavilion of Park Saadi, 19 th cent, at Shiraz,

ش ۲۶۵ - عمارت قدیمی باغ ارم - شیراز - مربوط به صفحات ۷۶ و ۴۳۰ (عکس از بایگانی عکس شورای مرکزی جشنهای شاهنشاهی ایران)

Fig 265 - Shiraz, pavillon du jardin Eram (v. fig 142)

Fig 265 - The pavilion of the garden Eram at Shiraz (see fig 142).

ش ۲۶۶ - کلیسای تجلیل مسیح در قلات (۳۴ کیلومتری مغرب شیراز) مربوط
به صفحات ۷۲ و ۴۳۰ (عکس از آقای عزیزالله حاتمی)

Fig 266 - Ghalat (34 Kilms à l'ouest de Shiraz) l' église dans la
campagne.

Fig 266 - The Church in the country of Ghalat. (34 kilms. west
of Shiraz)

ش ۲۶۷ - نعة امامزاده محمد در فسا - مربوط به صفحات ۴۳۰ و ۴۳۱

ش ۲۶۸ - نعة امامزاده حسن در فسا - مربوط به صفحه ۴۳۱

Figs 267-268 - Fa-sa 2 endroits de Pelerinage

Figs 267&268 - 2 places of pilgrimage at Fa-sa

ش ۲۶۹ - منطری ار حناناں شاهرصا

درهسا - مربوط به صفحه ۲۳۱

ش ۲۷۰ - ناعسانهای اطراف فسا -

مربوط به صفحه ۲۳۱

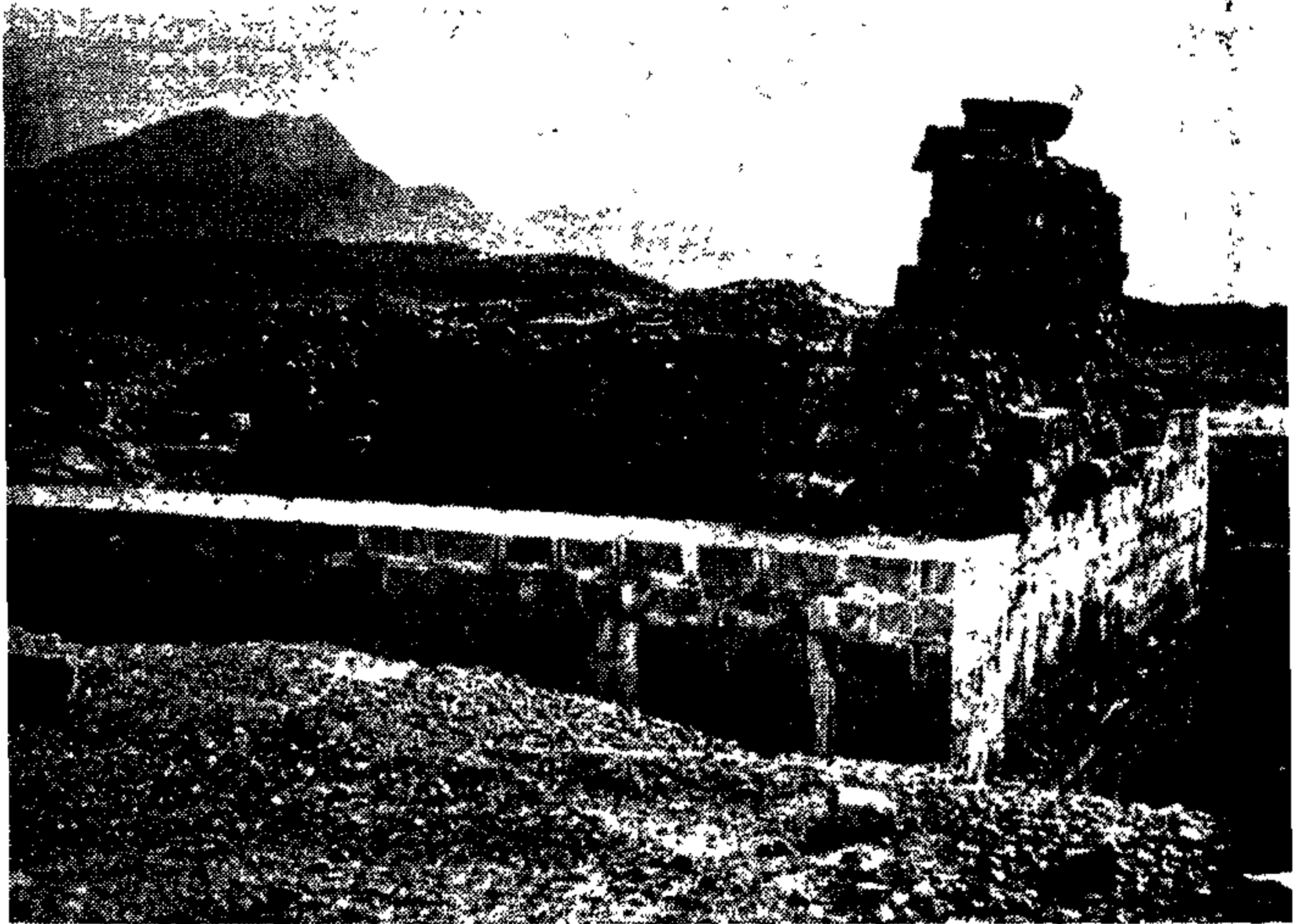
Figs 269 270 - Fa-sa - vues de l'avenue et des jardins

Figs 269 & 270 - Two views of the avenue and the gardens at Fa-sa

ش ۲۷۱ - آتشگده کازرون
به صفحات ۱۱۱ و ۴۳۱

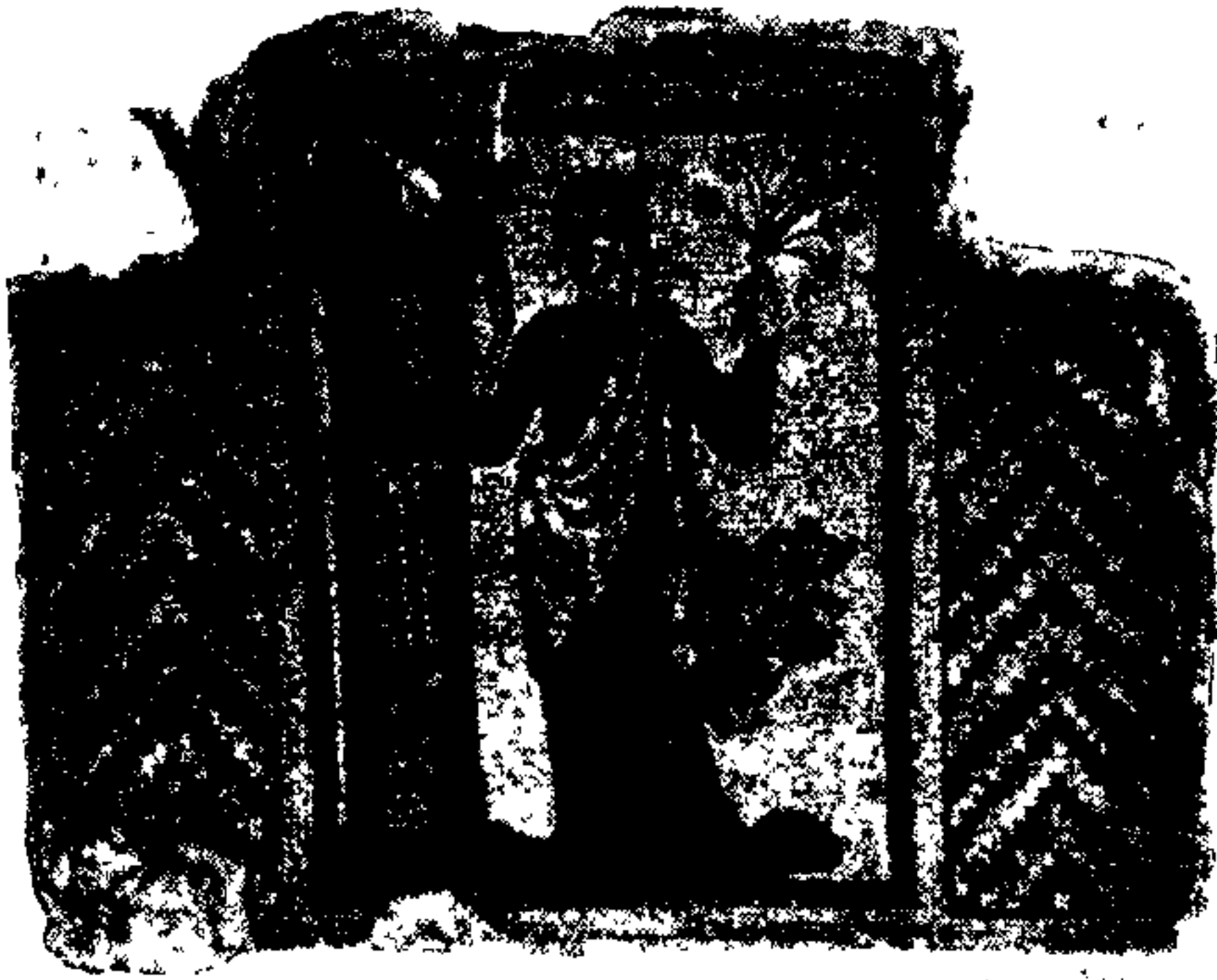
Fig 271 - Temple du feu près de Kazeroun (époque Sassanide)
Fig 271 - Fire temple near Kazeroun. (Sassanian period)

ش ۲۷۲ - منظر خارجی آتشگده بيشاپور پس از تعمیرات اداره باستان شناسی
فارس - مربوط به صفحه ۴۳۱

Fig 272 - Bîshâpour, temple du feu au cours des réparations (v. fig 180).

Fig 272 - The fire temple of Bishapur during the reparations (see fig 180) .

ش ۲۷۳ و ۲۷۴ - از نقوش
 موزائیک کاخ شاپور اول
 (در موزه ایران باستان)
 مربوط به صفحات ۱۲۲ و
 ۱۲۳ و ۴۳۱

Figs 273/274 - Mosaïques trouvées dans les fouilles de Bishâpour,
 (actuellement au Musée Arch. de Teheran).

Figs 273/274 - Mosaics
 found in the excavations of
 Bishapur. (actually in the
 Arch. Museum of Tehran) .

ش ۲۷۵ و ۲۷۶ - نقش برجسته سروری بهرام دوم (۲۷۷-۲۹۳ میلادی) بر ناده‌سسان
 عرب (واقع در سنگ‌خوگان) مربوط به صفحات ۱۲۶ و ۱۲۷ و ۴۳۱ (عکس از آقای
 عرب‌الله حامی)

Figs 275/276 - Bîshâpour, bas-reliefs représentant la victoire du
 roi Sassanide Bahram II (277-293 Ap J C) sur les nomades Arabes,
 au côté ouest de Tangi-Tchowgan

Figs 275/276 - Reliefs representing the victory of Rahram II the
 Sassanian King (277 - 293 A D) over the Arabian nomades, on the
 western side of Tangi-Tchowgan at Bishapur

س ۲۷۷ - یسن در حستۀ بهرام اول (۲۷۳ - ۲۷۷ میلادی) که سغار شهرناری
 را از مطهر آهورامردا میگیرد (در سنگ جوگان) مربوط به صفحات ۱۲۷
 و ۴۳۱ و ۴۳۲ (عکس از تابنگانی عکس شورای مرکزی حسهای ساهساهی ایران)

Fig 277 - Bîshâpour scène d'investiture du roi Sassanide Bahram I
 (273-277 Ap J C , au côté ouest de Tangi-I chowgan (voir fig 190)

Fig 277 - Scene of the investiture of Bahram I the Sassanian King
 (273-277 A D) on the western side of Tangi-I chowgan at Bishapur
 see fig 190)

ش ۲۷۸ - چادر بزرگ آقای زیاد خان
دره شوری در تنگ چوگان در ساحل راست
رود شاپور - مربوط به صفحه ۴۳۲

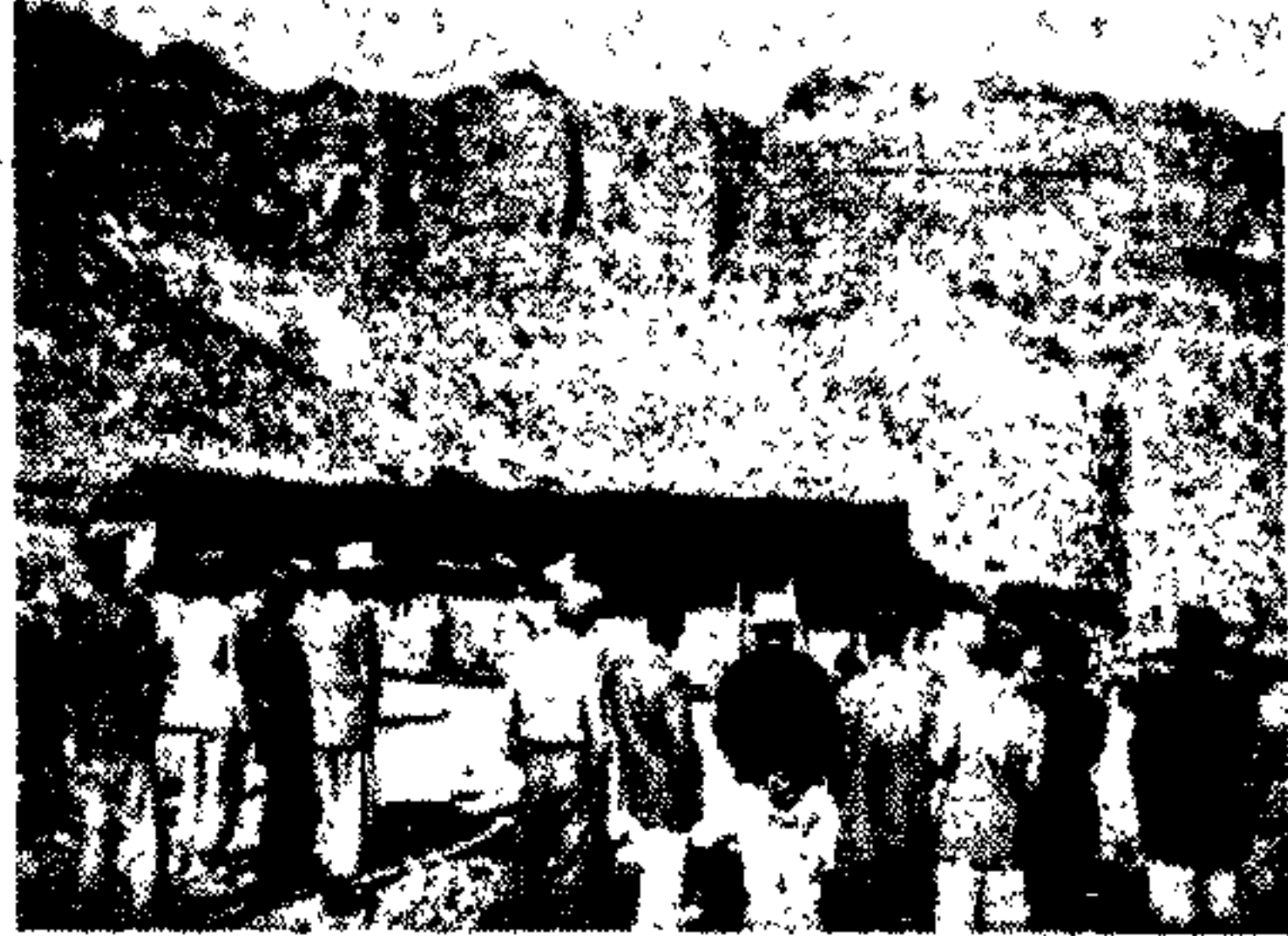

Fig 278 - La tente du chef de tribu Daré-Shouri, Mr. Ziad Khan, sur la rive droite de la rivière Shapur à Tangé-Tchowgan.

Fig 278 - The tent of cheif of the tribe Dare-Shouri, Mr. Ziad Khan, on the right river of Shapur, at Tangi-Tchowgan.

ش ۲۷۹ - صحنه رقص محلی نمودار نبرد
باشمشیر و سپر در نور آباد ممسنی -
مربوط به صفحه ۴۳۲

Fig 279 - Scène de danse guerrière à Nourabad.

Fig 279 - Scene of a warlike dance at Nourabad.

ش ۲۸۰ - پیدا شدن جعبه سنگی محتوی الواح بزرگ زروسیم بنام داریوس
 اول در گوشه جنوب شرقی تالار ابدانه در تخت جمشید در تاریخ ۲۸ شهریور
 ۱۳۱۲ - مربوط به صفحات ۲۶ و ۴۳۲ و ۴۳۳

Fig 280 - Persépolis, la découverte du coffre en pierre, contenant les 2 plaques d'or et d'argent, au nom de Darius I, au coin sud-est de la grande salle centrale de l' Apadana. en septembre 1933, (voir fig 56) à droite, M. F. Krefter, architecte de la Mission archéologique de Persépolis, à gauche, l'auteur du livre, qui était à ce moment, chargé de représenter le Service Archéologique à Persépolis.

Fig 280 - The discovery of a stone chest, containing one gold and one silver tablet in the south-est corner of the Central Hall of Apadana. at Persepolis, in september 1933, (see fig 56), on the right, Mr. Krefter, architecte of the Archaeological expedition at Persepolis, on the left, the author who was charged at the time, to represent the Archaeological Dept. at Persepolis.

ش ۲۸۱ - بررسی نقوش برجسته ملتهای
 شاهنشاهی هخامنشی بر بالای دخمه اردشیر
 سوم در تخت جمشید و نسخه برداری از نبشته‌های
 میخی پارسی باستان آن مربوط به صفحات ۲۵
 و ۴۳۳

Fig 281 - Persépolis, une partie des bas-reliefs en haut du tombeau attribué à Artaxerxes III; l' auteur étudie et copie les inscriptions cunéiformes en vieux Perse, inscrites au-dessus des porteurs du trône. (voir figs 79 et 80)

Fig 281 - Part of reliefs on top of the tomb attributed to Artaxerxes III at Persepolis; the author is studying and copying the old Persian inscriptions inscribed on top of the throne - bearers. (see figs 79 & 80)

پایان تصاویر مربوط به ذیل کتاب

ضمیمه

بایشرفت تدریجی چاپ کتاب حاضر که بعلمت دشواریهای چند مخصوصاً در قسمت تصاویر آن به کندی هرچه تمامتر انجام میپذیرفت اطلاعاتی بیش از آنچه در قسمت ذیل کتاب ذکر شد فراهم گردید و همانطور که در آغاز ذیل کتاب اشاره نمود چاپ مطالبی که بدینصورت گردآوری میشود بیش از پیش بدرازا کشیدن سخن و دیر کرد پایان چاپ می انجامد (و طبعاً موجبات شرمندگی مؤلف را فراهم میسازد) ولی با همه این احوال نمیتوان از نتایج تحقیقات و تجسسات تازه و دانستنیهای ضروری درباره آثار تاریخی پارس که قبلاً مورد اطلاع نبود چشم پوشید و بامید و انتظار آن بود که بعداً برای چاپ و نشر آنها کوشش شود چه معلوم نیست اساساً چه هنگام چنین فرصتی پیش بیاید - لذا باپوزش فراوان مجدد از خوانندگان گرامی، اطلاعات تکمیلی مورد ذکر را نیز تحت عنوان ضمیمه در آخرین قسمت کتاب درج مینماید و امیدوار است بدینوسیله در راه هدف اصلی که معرفی امکان و آثار باستانی سرزمین تاریخی بس گرامی پارس است بهر راه و بهر صورت تا حد امکان گامهای بیشتری برداشته شده باشد .

برای تهیه اطلاعات مذکور در قسمت ضمیمه کتاب بیش از هر چیز دیگر مدیون چند عامل میباشد یکی چاپ و انتشار مقاله جامع و مفید حاوی گزارش مشروح مسافرتهای قبلی آقای پرفسور واندنبرگ بلژبکی (که قسمتهای عمده آن قبلاً در صفحات ۹۳ تا ۹۷ و ۱۰۴ تا ۱۰۶ متن کتاب و صفحات ۳۷۰ تا ۳۷۵ قسمت ذیل کتاب مذکور گردیده است) و دیگر کس اطلاعاتی از مسافرت او بنقاط شمالی فارس در تابستان ۱۳۴۱ و همچنین مسافرت دوست گرامی و دانشمند جناب آقای مهندس هوشنگ سیحون رئیس دانشکده هنرهای زیبا که در فروردین ماه ۱۳۴۱ مدت دو هفته بنقاط مختلف فارس مسافرت نموده در بازگشت عکسهای فراوانی از آثار تاریخی و مناظر دیدنی نقاط مزبور را ارائه داشتند و آنچه از آثار و مناظر مزبور برای نگارنده کتاب ناشناس بود و شایسته ذکر بنظر آمد در ضمیمه مذکور افتاد و مخصوصاً بنسبای مسجد جامع داراب اثر تاریخی جالب توجهی است که پیش از دیدن عکس آن اطلاعی درباره آن نداشتم و پس از مشاهده آن به نمونه بارزی از ارتباط نزدیکتر و بیشتر معماری ایران و هندوستان پی بردم که در محل خود توضیحات مربوط آنرا ذکر مینماید .

ضمناً چون درباره آثار تاریخی خلیج فارس از طرف نگارنده کتاب بمناسبتی شرحی تدوین شده بود که اطلاعات مفیدی را درباره پیشینه نواحی واقع در کرانه خلیج نامبرده در خاک ایران و جزائر نزدیک کرانه های مزبور و آثار باستانی آنها در برداشت (با وجود اینکه قسمتهای مختصری از شرح مزبور از روی مطالب کتاب حاضر نقل و استفاده شده بود) بمورد دانست عین همان شرح را که تهیه آن با پایان چاپ مقارن افتاده است در پایان قسمت ضمیمه نقل و اضافه نماید . بدیهی است همانطور که با پیشرفت تدریجی چاپ کتاب ، آثار وابسته تاریخی ناشناس مانده زیادی مورد اطلاع نگارنده واقع شد و ضمن ذیل کتاب و پس از آن در قسمت ضمیمه کتاب بمعرفی آنها پرداخت ، چه بسا آثار تاریخی فراوان در اطراف و اکناف فارس واقعست که طبق آنچه در موارد متعدد و مختلف کتاب اشاره نمود بعد از چاپ و انتشار این کتاب درباره آنها اطلاعاتی نصیب میگردد و طبعاً آیندگان و جوانان پرشور نسبت به توضیح و معرفی آنها همت خواهند کرد ویتی که با تدوین و چاپ کتاب حاضر در میان بوده است مانند هر هدف و خدمت نظیر آن از این پس راه تکمیل و تکامل را خواهد پیمود .

با ذکر توضیحات بالا اکنون بمعرفی و توضیح آن قسمت از آثار وابسته تاریخی فارس و مطالب مختلف مربوط بآنها که در خلال چاپ ذیل کتاب فراهم شده است میپردازد :

استخراج از فصل مربوط به کشفیات تازه از ابنیه عهد ساسانیان در فارس : تجسّاتی گسه در زمستانهای ۱۳۳۸ و ۱۳۳۹ انجام پذیرفته است - نگارش پرفسور واندنبرگ (مندرج در نشریه ایرانیکا انتیکوا - IRANICA ANTIQVA جلد اول - چاپ لیدن ۱۹۶۱ - صفحات ۱۶۳ تا ۱۹۸)

پیشینه تمدن پیش از تاریخ در جلگه جنوبی فیروزآباد :

ساکنین جلگه فیروزآباد به شهادت گمانه هائی که سر اورل استین در تپه های مختلف آنجا زده است به قدیمترین ادوار تمدن بشر می رسد و نمونه سفال های مکشوفه در گمانه های مزبور به سبک سفالهای مکشوف در تل بکون است . (ص ۱۶۵)

آثار قدیمی در نزدیکی نودران :

در نزدیکی نودران بمسافت قریب ۱۰ کیلومتری جنوب غربی فیروزآباد

چهارطاقی از عهد اسلام هست که امامزاده نام دارد و داخل آن تزییناتی از عهد صفویه هست ولی اصل بنا بنظر می‌رسد قدیمتر از دوران صفویه باشد، دو پایه از چهارطاقی که آشکده عهد ساسانی بوده نیز بمسافت قریب ۵۰۰ متری مشرق امامزاده مزبور باقی است و بمناسبت همین دو پایه موجود بنام **دو لنگه** یا **دو میل خوانده** میشود (ص ۱۶۵/۶)

گورستان باستانی در نزدیکی بندر طاهری:

در شمال غربی آبادی کنونی بندر طاهری در دامنه جنوبی کوهستان گورستان باستانی بس وسیعی وجود دارد که تعداد فراوانی گورهای مستطیل شکل عموماً بدرزای ۲/۱۰ متر و پهنای نیم متر و کودی ۴۰ تا ۶۰ سانتیمتر در سنگ کوهستان کنده‌اند، امتداد آنها شرقی غربی است که بیرون از قاعده قبر مسلمین میشود زیرا جهت قبله در آن محل روبرو بجنب غربی است، آقای واندنبرگ با اشاره به اینکه در بندر سیراف (نام قدیم بندر معروف و بزرگ مجاور بندر طاهری کنونی) تعداد قابل توجهی یهودی میزیسته‌اند و زمانی هم حاکم یهودی بنام روزبه بر آنجا حکومت میکرده است (چنانکه در قرن پنجم هجری هنوز قریب ۵۰۰ نفر یهودی از اعقاب یهودیان بندر سیراف در جزیره کیش زندگانی میکرده‌اند) گورستان مزبور را متعلق به یهودیان ساکن بندر سیراف میدانند و بنظر نگارنده این نظریه جای تردید و تأمل فراوان دارد، بطوریکه میدانیم در قرون اولیه اسلام خصوصاً در عهد بلمیان بسیاری از آرامگاه‌های مسلمانان را در کوه می‌کنده‌اند. (۱) و شاید از لحاظ جهت و سمت قبله اختلاف عقیده فرق مختلف اسلامی یا اشتباه موجب انحراف جهت شده باشد و نیز می‌توان پنداشت زرتشتیان ایران در هنگام اضطراب و حملات مداوم اعراب مسلمان اجساد مردگان خود را بجای اینکه در معرض هوای آزاد

(۱) در مجلد سوم گزارشهای باستان شناسی - فصل یازدهم - تحت عنوان بنای تاریخی بقعه

بی‌شهر بانو تألیف سید محمد تقی مصطفوی صفحات ۲۷۰ بعد در این باره توضیحات مشروحی درج

گردیده است.

گذارده پس از مدتی استخوانهای آنها را جمع آوری کنند و درون استودان بگذارند بواسطه نبودن فرصت و نداشتن آزادی عمل هر جسدی را درون گودال مستطیلی که شبیه قبور مسلمانان بوده (منتها در سنگ کوه می کنند) مینهادند بهر صورت انتساب کورستان بزرگ در کوهستان نزدیک بندر طاهری به قوم یهود شایسته بررسی و تحقیق و درخور توجه بیشتر اهل فن است .

توضیحات مربوط به پنج آتشگده موجود در جلگه قرآش بند :

پیش از مسافرت تحقیقاتی پرفسور واندنبرگ به جلگه قرآش بند دو عدد آتشگده در جلگه مزبور مورد بازدید و اطلاع دانشمندان خارجی واقع شده بود یکی از طرف دیولافوا و دیگری از طرف پرفسور هر تسفد ، بر اثر مسافرت پرفسور واندنبرگ در زمستان سال ۱۳۳۹ (همانطور که در صفحه ۳۷۲ کتاب اشاره شده است) معلوم گردید پنج بنای آتشگده بصورت کم و بیش ویران در جلگه قرآش بند وجود دارد که توصیف مختصر آنها بشرح زیر از آنچه دانشمند نامبرده نگاشته است استخراج و نقل میگردد :

۱- چارطاق ملك :

در مسیر راهی که از قرآش بند به فیروز آباد میرود بمسافت سه کیلومتری مشرق قرآش بند و یک کیلومتری جنوب کوهسار کوه آب پا و دو کیلومتری مغرب باغ موسوم به باغ ملك چارطاقی ویرانی است که از دیرباز نقشه و عکسهای آن بوسیله دیولافوا و کوست بمعرض اطلاع عموم گذارده شده است (۱) ... هر یک از ابعاد خارجی آن بالغ بر ۹/۴۰ متر میگردد . سه پایه و قسمتی از گنبد آن باقی و موجود میباشد .

۱- همین چارطاق است که در صفحه ۱۱۵ متن کتاب در باره آن توضیحاتی تحت عنوان آتشگده قرآش بند مذکور گردیده است .

۲- چارطاق تل جنگی :

در پنج کیلومتری جنوب شرقی چارطاق ملک بمسافت يك كيلومترى تپه باستانی بنام تل جنگی چارطاقی دیگری در محوطه جلگه فراش بند واقعست که بدون شک همان چارطاقی مذکور در کتاب تاریخ باستان شناسی ایران تألیف پرفسور هرتسفلد میباشد (که در صفحات ۱۱۹ و ۱۲۰ متن کتاب درباره آن توضیح داده شد)

بنای نامبرده شامل دو قسمت میباشد قسمت اول بنای مربعی مشتمل بر چهارطاقی که در چهار جانب آن هم دهلیزی قرار داشته است ، اندازه های هر يك از ابعاد داخلی چهارطاقی $5/40$ متر و هر يك از جوانب خارجی آن $8/80$ متر و هر يك از جوانب خارجی مجموع بنای چهارطاقی و دهلیز $15/80$ متر بوده است ، عرض دهانه هر يك از جوانب چهارطاقی وسط $4/60$ متر و پهنای هر دهانه مقابل آنها در دیوار دهلیز $1/60$ متر میباشد ، دیوار خارجی جانب شمال شرقی بنا بکلی منهدم گشته در نتیجه طاق دهلیز آن قسمت فروریخته است بر بالای دیوارهای خارجی هر جانب بناسیزده طاقچه کوچک تزیینی شبیه آنچه در آشکده کنارسياه هست وجود دارد

قسمت دوم بنای مزبور شامل دو ساختمان شبیه یکدیگر است که بفاصله چهارمتر و نیمى جنوب غربی چهارطاق سابق الذکر قرار داشته بمسافت $18/40$ متری یکدیگر ساخته شده بود ، هر يك از دو ساختمان بصورت مربعی بود که هر جانب خارجی آنها بالغ بر $10/70$ متر میگردد و مشتمل بر دو طاق مستطیل و مساوی دارای طاقهای ضربی گاهواره ای بود ، درازای هر طاق $8/10$ متر و پهنای آن $3/40$ متر بوده دهانه درى بطرف چهارطاق رو بمحوطه داشته است و بر هر يك از دیوارهای طرفین هر طاق چهارطاقچه تعبیه کرده بودند - ساختمان واقع در گوشه غربی بکلی منهدم گردیده آثار مختصر موجود ویرانه‌های آن میرساند که عیناً بشرح سابق الذکر نظیر بنای گوشه جنوبی بوده است .

مصالح ساختمانی کلیه بنای مورد ذکر (مانند عموم چهارطاقها و آتشکده‌های عهدساسانی در سرزمین پارس) از سنگ لاشه و ملاط کچ است که بوسیله روپوشی از سنگهای تراشیده نماسازی کرده بودند .

بنای چهارطاق (مانند آنچه در مجموعه ابنیه آتشکده کنارسیاه عمل می‌شده است) برای افر و ختن آتش جهت نیایش عموم بوده ساختمانهای دو گانه فرعی سابق الذکر به نگهداری و تطهیر آتش مقدس و سکونت موبدان و مخزن مایحتاج آتشکده اختصاص داشته است .

۳- سو مین چهارطاق فراش بند :

ویرانه ساختمان دیگری در جلگه قریب سه کیلومتری جنوب غربی چهارطاق تل جنگی فراش بند پدیدار است که نقشه جهات خارجی آن بصورت مربع مستطیل بابعاد $۸/۳$ متر در ۱۰ متر بوده داخل آن فضای مربعی که اندازه هر ضلع آن $۴/۹۰$ متر میباشد قرار داشته است ارتفاع اصلی پایه های چهار گانه بنا نازیر گوشوار طاق بالغ بر $۶/۳۰$ متر میگردد و اکنون دو عدد آنها که در جانب جنوب شرقی واقعست آسیب بیشتر دیده یکی به بلندی $۳/۷۰$ متر و دیگری به بلندی $۳/۵$ متر باقی است ، از طاقها و پوشش بنائیز فقط لنکه طاق جانب شمال غربی برجا مانده است که بلندی آن $۴/۴۰$ متر و عمق آن $۳/۴۰$ و عرض دهانه آن $۴/۳۰$ متر میباشد .

ساختمان بنا از سنگ لاشه و ملاط کچ بوده نمای آن از سنگهای لاشه صاف و تراشیده ترکیب یافته است .

هر چند نقشه خارجی بنا بصورت مستطیل بوده دهانه لنکه طاقهای آنهم به شیوه ای است که کمتر متداول میباشد لکن با احتمال زیاد بنای نامبرده نیز از جمله چهارطاقها بشمار میرود، نکته دیگری که اختصاص به بنای مزبور دارد فقدان ابنیه دیگر در مجاورت آنست چه آثار ویرانه های ابنیه نزدیک آن بمسافت ۹۰۰ متری جنوب چارطاقی قرار دارد .